

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Sofia Kjerstensson

Kvinnlig rösträtt i Sverige

En uppsats om rösträttsaktivisternas och meningsmotståndarnas argument i frågan om kvinnors politiska rättigheter

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Emma Ahlm

Termin: VT 2018

Innehåll

Summary	3
Sammanfattning	4
Förord.....	5
Förkortningar	6
1. Inledning	7
1.1 Allmänt	7
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställning	7
1.4 Avgränsning	8
1.6 Metod och perspektiv	9
1.7 Material	9
1.8 Disposition	9
2. Den odemokratiska rösträtten.....	11
2.1 Politisk och kommunal rösträtt.....	11
2.2 Rösträttsreformen 1907/1909 – männens rösträtt blir allmän	11
3. Kvinnlig rösträtt som riksdagsfråga.....	13
3.1 Motioner	13
<i>3.1.1 Den första motionen inleder debatten</i>	<i>13</i>
<i>3.1.2 Den fortsatta debatten genom motioner</i>	<i>14</i>
3.2 Propositionerna	15
<i>3.2.1 Den första propositionen 1912.....</i>	<i>15</i>
<i>3.2.2 Den andra propositionen 1918.....</i>	<i>16</i>
<i>3.2.3 Den tredje propositionen 1919: rösträtt tillslut</i>	<i>16</i>
3.3 Kvinnofrågan i riksdagen: behandlad men ändå i skymundan	17
4. Den kvinnliga rörelsen	18
4.1 Bildandet av FKPR och LKPR	18
4.2 FKPR och LKPR:s mål.....	19
4.3 LKPR:s argument	19
5. Motstånd	22
6. Analys och slutsatser	24
6.1 Analys	24
6.2 Slutsatser	27
Käll-och litteraturförteckning.....	28

Summary

The purpose of this thesis is to examine and analyse the arguments presented during the process of woman suffrage in Sweden in the late 19th century up until 1919 when women received the right to vote. The thesis has been written using a legal historical perspective. To achieve the purpose, the arguments in the contemporary legislative proposals has been examined as well as the arguments presented in the feminist movement *Landsförningen för kvinnors politiska rösträtt* (LKPR). Also, common counterarguments are presented and evaluated.

The first motion was submitted in 1884, but had only been given suffrage to a small part of Sweden's female population. The motion was rejected and the debate continued in the Riksdag for another 35 years until the woman suffrage was a fact. 18 years after the first motion was presented in the Riksdag, the precursor of what was going to be LKPR in 1903 was founded.

Together with male voting rights activists in the Riksdag, LKPR drove the female voting question forward. This was done in many ways by attempting to disprove the alleged political inclination of women, something that had previously been one of the major arguments against giving women the right to vote. In addition to this, both parties used arguments such as justice, social development, women's biological characteristics and female maturity.

Even though there were large differences between what was considered typically male and female at the time, male and female activists seemed to use the same type of arguments. However, the process in the Riksdag, driven by men, had been completely dependent on female activism when women, on the other hand, needed to earn their place in politics.

The counter arguments that were commonly used were based on a sort of ranking between male and female where men were expected to gain precedence. Women's right to vote was prioritized in favour of a universal suffrage for men. There was also mockery and caricatures where voting women were shown as unfit when they violated the perceptions of what was considered female at the time. Women were therefore left with two options: to show interest in politics and risk being shamed for it, or to sit in silence and get shunned for not being interested enough.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka och analysera de argument som presenterades i frågan om kvinnlig rösträtt i Sverige under slutet på 1800-talet och fram till dess att den blev verklighet 1919. Detta görs med hjälp av en rätthistorisk metod. För att uppfylla detta syfte har argumenten i de offentliga trycken från den aktuella tiden granskats. Så har även argumenten i den kvinnliga rösträttsföreningen *Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt* (LKPR). Dessutom kommer vanliga motargument lyftas fram.

Den första motionen i frågan presenterades 1884 men hade endast inneburit rösträtt för en väldigt liten andel av Sveriges kvinnliga befolkning. Motionen röstades ned och debatten kom att fortsätta i riksdagen av och till under 35 års tid innan kvinnlig rösträtt tillslut blev ett faktum. 18 år efter den första motionen lagts fram i riksdagen bildades föregångaren till vad som år 1903 blev LKPR. Tillsammans med manliga rösträttsaktivister i riksdagen drev LKPR den kvinnliga rösträttsfrågan framåt. Detta gjordes i mångt och mycket genom att försöka motbevisa det påstådda politiska ointresset hos kvinnor, något som tidigare satt käppar i hjulet för frågans framfart. Därutöver argumenterade båda parter för bland rättvisa, samhällsutvecklingen, kvinnors biologiska egenskaper samt kvinnlig mognad.

Även om det vid tiden gjordes stora åtskillnader mellan manligt och kvinnligt så verkar det som att manliga och kvinnliga aktivister använt samma typer av argument för att föra rösträttsfrågan framåt. Den processen som fördes av män i riksdagen har dock varit helt beroende av kvinnlig aktivism då kvinnor konstant behövde visa sig förtjänta av att få en plats i det politiska rummet.

De motargument som vanligtvis användes var baserade på en slags rangordning mellan manligt och kvinnligt där männen förväntades få företräde. Kvinnors rösträtt prioriterades bort till förmån för allmän rösträtt för män. Det förekom även skrämselfpropaganda genom hån och karikatyrer där rösträttskvinnor framställdes som okvinnliga då de bröt mot dåtidens uppfattningar om vad som var kvinnligt. En kvinna kunde inte agera korrekt för att visa sig förtjänt av rösträtt: visade hon intresse hånades hon men var hon tyst så var hon inte tillräckligt intresserad.

Förord

Trots att arbetet med denna uppsats många gånger känts allt annat än lätt så har det varit otroligt spännande och lärorikt att lägga många timmar på att studera detta område. Ur en historisk tidsaspekt ligger den kvinnliga rösträttskampen inte långt ifrån oss, bara cirka 100 år. Ändå är det lätt att ta något som kvinnlig rösträtt för givet idag och det har därför känts fint att få påminnas om de aktivister, främst kvinnorna, som envist orkade kämpa för könsneutrala politiska rättigheter ända in över mållinjen. Kampen om lika rättigheter pågår än idag, även om det avser andra områden.

Jag vill tacka min handledare Emma Ahlm, som redan från början trott på idén att skriva denna uppsats och som givit värdefulla synpunkter och inspiration. Jag vill även tacka Kristian, som inte bara hjälpt mig med genomläsningar och feedback, utan som även varit ett outröttligt stöd som varit direkt avgörande för den här nu färdigställda uppsatsen. Tack.

Förkortningar

FKPR

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt

LKPR

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt

1. Inledning

1.1 Allmänt

I dagens Sverige är det en självklarhet att människor har samma formella rättigheter oavsett kön. Den som är svensk medborgare och myndig har idag rösträtt vid riksdagsval och rösträtten är förstås ett viktigt sätt för människor att få göra sig hörda och få möjlighet att bevaka sin rätt.¹ Det gäller oberoende av klass-och könstillhörighet. Så har dock inte alltid varit fallet och vi behöver inte gå långt tillbaka i tiden för att upptäcka det. Kvinnor var länge helt utestängda från rösträtten, närmare bestämt ända fram till den rösträttsreform 1919/1921 som innebar lika och allmän rösträtt. Det vill säga rösträtt för *alla* myndiga män och kvinnor i Sverige. Från och med då är Sverige att anse som ett demokratiskt land. Männen hade dock, i alla fall i viss mån, haft rösträtt sedan tvåkammarriksdagen infördes 1866.² Processen för kvinnlig rösträtt blev en långdragen kamp som fick bekämpa föråldrade värderingar om kvinnan och hennes betydelse i samhället. Dessutom hamnade kvinnofrågan ständigt i skymundan till förmån för frågan om mannens utvidgade rättigheter. De motargument som motståndarna presenterade kan idag låta märkliga och leda till huvudskakningar. Under tiden rösträttskampen pågick togs de dock på fullt allvar och lyckades fördröja reformen under många års tid.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka de argument som presenterades i den process som till slut ledde till att svenska kvinnor fick rösträtt.

1.3 Frågeställning

För att uppfylla ovan nämnda syfte kommer följande frågor försöka besvaras:

- Vad hade organisationen LKPR för betydelse i rösträttskampen och hur såg deras argument för kvinnlig rösträtt ut?
- Hur såg argumenten i offentligt tryck ut och går det att hitta skillnader mellan dessa argument och de argument som användes inom LKPR? Skiljer sig argumenten över tid?
- Vilka var argumenten mot kvinnlig rösträtt?

¹ Valmyndigheten, "Rösträtt", <https://www.val.se/svenska-valsystemet/rostratt-och-rostkort/rostratt.html>, hämtad 2018-05-17.

² Vallinder (1962) s. 11.

Tanken är således att analysera och jämföra argumenten i frågan. Framförallt kommer fokus att ligga på argumenten i offentligt tryck, skrivet av män, och rörelsens argument, som nyttjades av kvinnor.

1.4 Avgränsning

Det ska sägas att den här uppsatsen inte kan ge en heltäckande bild av kampen för den kvinnliga rösträtten. Till att börja med så kommer endast rösträttsprocessen i Sverige att behandlas. Vidare är redogörelsen av rösträttsrörelsen begränsad till en specifik organisation, nämligen LKPR. Detta eftersom föreningen dels var rikstäckande men även av den anledningen att det var den största aktören utanför politikens väggar inom frågan om kvinnlig rösträtt. Med det sagt så har det funnits flera betydande föreningar och aktörer som verkat för kampens framfart. Som kommer att visas i uppsatsens nästa kapitel har det funnits skillnader mellan kommunal och politisk rösträtt och dessa har utvecklats i olika takt och på olika sätt. Det är den politiska rösträtten som avses att behandlas inom ramen för detta arbete. Frågan om allmän rösträtt för män kommer endast att behandlas i det avseende den har haft betydelse för den kvinnliga rösträttsprocessen.

Meningen är att granska de argument som förekommit inom rösträttsföreningen LKPR och inom offentligt tryck. Det är dock viktigt att förstå och bära med sig att rösträttskampen har varit mer än så, då den har inneburit mycket praktiskt arbete för de engagerade. Den praktiska delen kommer inte behandlas mer än i den utsträckning det varit betydande för argumentationen i frågan. Vidare är det inte möjligt att presentera samtliga argument som förekommit under processen eftersom det troligen funnits lika många argument som antalet människor med en åsikt i sammanhanget. De argument som behandlas inom ramen för den här uppsatsen är snarare de som förekommit mest frekvent. Det är inte heller möjligt att lyfta fram samtliga offentliga tryck som behandlat frågan.

Jag vill slutligen också påpeka att jag är väl medveten om att första världskriget härjade mellan åren 1914 till 1918. Ett världskrig har förstås stor påverkan på många områden och det går inte att utesluta att rösträttsfrågan är ett av dessa. Jag har dock valt att inte behandla detta i denna uppsats eftersom detta arbete absolut huvudsakligen behandlar de mest förekommande argumenten under rösträttsprocessen mellan 1884 och 1919. Vid krigets slut 1918 var rösträttskampen nästan slutförd.

1.6 Metod och perspektiv

Vid undersökningen av de argument i rösträttsfrågan som lades fram mellan åren 1884 och 1919 har en rättshistorisk metod tillämpats. Detta har använts för att förstå argumentationen och utvecklingen i rösträttsfrågan och för att värdera de olika källorna som i mångt och mycket består samtida motioner och propositioner. Den rättshistoriska metoden har tillämpats parallellt med ett genusperspektiv som syftar till att belysa kvinnans ställning i det svenska samhället under den berörda tidsperioden.

1.7 Material

När det gäller materialet i uppsatsen har jag i största möjliga mån försökt använda mig av primärkällor. Primärkällorna i det här fallet är offentligt tryck i form av lagtext, motioner, propositioner och protokoll. Vad gäller rösträttsrörelsen har jag använt flygblad och tidningen *Rösträtt för kvinnor* som är utgiven av LKPR för att ta reda på kvinnornas argument. Dessa källor är samtida med rösträttskampen och de har granskats kritiskt eftersom de inte är neutrala, då de uppenbarligen vill styra frågan i viss riktning. Samtidigt är det, eftersom uppsatsen handlar om argument från olika perspektiv, just ståndpunkten hos respektive sida den här uppsatsen ska lyfta fram. Det offentliga trycket är uteslutande skrivet av män varpå det har varit viktigt att använda annat material för att få kvinnornas egen syn på frågan. Den största andelen av det tryckta materialet finns digitaliserat på Göteborgs universitets bibliotekshemsida³ som hänvisats till från Riksarkivets hemsida. En viss del av det tryckta materialet har hämtats i digital form från riksdagens hemsida⁴. En del av källorna är dock nutida litteratur i ämnet och således sekundärkällor, vilket är en brist. Det har emellertid i vissa fall varit behövligt att använda litteratur skriven i efterhand då den har kunnat ge en mer överskådlig historisk bakgrund på vissa områden, till exempel vad gäller LKPR:s historia.

1.8 Disposition

Uppsatsen inleds med ett kortare kapitel som dels förklarar skillnaden mellan politisk och kommunal rösträtt och dels ger en sammanfattande bild av rösträttsreformen som gav män allmän rösträtt. I den fortsatta framställningen kommer rösträttsfrågan vara begränsad till politisk rösträtt men det är viktigt att förstå att rösträtt fanns på kommunal nivå och att kvinnor tidigt kunde inneha sådan rösträtt. Både den kommunala rösträtten och reformen om allmän rösträtt för män har dessutom använts som argument i frågan, varpå det finns anledning att beröra dessa punkter inledningsvis. Därefter följer ett kapitel om riksdagens behandling av

³ Se <http://www.ub.gu.se/kvinn/portaler/rostratt/>.

⁴ Se <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/>.

rösträttsfrågan genom offentligt tryck. Kapitel 4 behandlar sedan LKPR och redogör för föreningens bakgrundshistoria och dess argument. Ett kapitel om motståndarnas argument i frågan avslutar uppsatsens avhandling och därefter följer kapitel 6 med analys och slutsatser.

2. Den odemokratiska rösträtten

2.1 Politisk och kommunal rösträtt

Sedan 1800-talet har det gjorts en skillnad mellan den politiska rösträtten och den kommunala rösträtten. Den politiska rösträtten innebar rösträtt till andra kammaren och det absoluta kriteriet för att inneha en sådan rätt var att vara man. Att vara man var däremot i sig inte tillräckligt. Mannen skulle nämligen dessutom enligt 1866 års riksdagsordning vara politiskt myndig, det vill säga över 21 år, inneha kommunal rösträtt och uppfylla vissa ekonomiska villkor såsom att ha en taxerad inkomst om minst 800 kronor eller ha en fast egendom till ett taxeringsvärde av åtminstone 1 000 kronor eller för minst fem år arrenderade jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde om minst 6 000 kronor. Vidare skulle han betala skatt och inte förklarats förlustig medborgerligt förtroende.⁵ De rösträttsbestämmelser som ställdes upp i riksdagsordningen var således tydligt odemokratiska. År 1866 hade drygt 20 procent av den manliga befolkningen över 21 år i Sverige rösträtt, eller knappt 6 procent av landets totala befolkning.⁶

Den kommunala rösträtten skilde sig från den politiska rösträtten på så vis att den var könsneutral. Kvinnor kunde alltså, sedan kommunalförvaltningen 1862, rösta kommunalt. Kommunala angelägenheter ansågs länge vara en opolitisk administration och därför spelade kön mindre roll. Det fanns dock krav på viss inkomst, även om det var mindre hårda krav än vid politisk rösträtt. Dessa krav slog hårdare mot kvinnor generellt eftersom de som samhällsgrupp hade lägre inkomster. För att en kvinna skulle kunna inneha kommunal rösträtt skulle hon vara myndig, ogift och ha en egen inkomst som var tillräckligt stor. Den kommunala rösträtten var dessutom graderad: ju mer skatt en person betalade, desto fler röster förfogade denne över. En persons röst kunde således vara värd flera röster. 1918 blev den kommunala rösträtten lika och allmän.⁷

2.2 Rösträttsreformen 1907/1909 – männens rösträtt blir allmän

Till skillnad från kvinnorna så hade männen rösträtt sedan tvåkammarriksdagen infördes 1866. Som tidigare omnämnts genomsyrades dock rösträttsreglerna av starkt odemokratiska drag. De män som hade politisk rösträtt var tvungna att uppfylla vissa ekonomiska krav vilket innebar

⁵ Riksdagsordning (1866:27), 14§; Vallinder (1962) s. 11.

⁶ Vallinder (1962) s. 11.

⁷ Sveriges riksdag, "Riksdagens historia", <http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/riksdagens-historia/>, hämtad 2018-05-19; Rönnbäck (2004) s. 28 f.

att det fanns grupper av den manliga befolkningen som inte representerades i valen. År 1907 presenterades dock en proposition som avsåg att göra rösträtten allmän för män. Förslaget syftade på att utvidga männens rösträtt till att omfatta alla svenska män som fyllt 24 år och betalade skatt till stat och kommun samt gjort sin värnplikt. De män som stod under förmyndarskap, var försatta i konkurs eller stod under fattigvården undantogs däremot fortfarande från rösträtten.⁸

Detta kom att bli början till den grundlagsändring i frågan som fick genomslag år 1909 då svenska män fick allmän rösträtt. Kvinnorna var då fortfarande helt utestängda från politiken och rösträtten.⁹

⁸ Prop. 1907:28 s. 5, 24.

⁹ Klockare (1982) s. 8.

3. Kvinnlig rösträtt som riksdagsfråga

3.1 Motioner

3.1.1 Den första motionen inleder debatten

Frågan om kvinnlig rösträtt kom att debatteras av och till under 35 år i riksdagen. Det började med en motion år 1884 som lades fram av Fredrik T Borg, en liberal redaktör och riksdagsman som efterfrågade politisk rösträtt för kvinnor på samma villkor som för männen. Kvinnans politiska rättigheter kallade han själv för sin ”första kärlek” och han hade berört frågan redan 1851 och 1856 genom att skriva ett inlägg och en bok, *Qvinnans historia*, angående detta. Genom detta kom Borg att senare lyftas fram i efterkommande motioner och propositioner, men även av rösträttskvinnorna själva.¹⁰

I sin motion förankrade Borg sin ståndpunkt främst i rättvisan. Kvinnan hade fått en aktad ställning inom områden såsom industri, vetenskap, konst och i egenskap av tjänsteman. Kvinnan var helt enkelt betydelsefull. Hon betalade dessutom skatt till stat och kommun, lydde under samma lagar som mannen och kunde ha kommunala rättigheter. Det kunde då ses som ett helt naturligt steg att hon också skulle tillerkännas politiska rättigheter såsom rösträtt. Politiska rättigheter skulle tillfalla människan och kvinnor var också människor, menade Borg. Vid debatten i andra kammaren argumenterade han dessutom för att det manliga styret som världen kände inte var så humant som kunde önskas, det var barbariskt och våldsamt. Kvinnor ansågs vara mjukare intellektuellt och moraliskt, vilket var något som skulle tas till vara på enligt Borgs mening.¹¹

Borgs förslag röstades ned med 44 mot 53 röster i andra kammaren.¹² Första kammaren sade nej utan att votera. Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen med motiveringen att frågan saknade aktualitet: det ställdes inga krav på politisk rösträtt från kvinnorna själva och dessutom hade inte kvinnor rösträtt i likartade länder heller.¹³ Om Borgs motion hade fått genomslag hade det dock inneburit rösträtt endast för en mycket liten andel av kvinnorna, ungefär 5 procent av den vuxna kvinnliga befolkningen. Giftna kvinnor var omyndiga och de faktiskt myndiga kvinnorna, ogiftna och änkor, hade oftast inte så stora inkomster att de uppfyllde de ekonomiska krav som ställdes.¹⁴ Att antalet rösträttsberättigade kvinnor skulle bli så litet använde Borg

¹⁰ Prot. 1884 N:o 33 s. 20; Rönnbäck (2004) s. 32.

¹¹ Motion 1884 N:o 49 s. 2; Prot. 1884 N:o 33 s. 20.

¹² Prot. 1884 N:o 33 s. 34.

¹³ Hedvall (2011) s. 31.

¹⁴ Rönnbäck (2004) s. 32.

snarast som ett argument, eftersom männen då inte behövde oroa sig för att köras över av kvinnor i politiska frågor.¹⁵

3.1.2 Den fortsatta debatten genom motioner

Borgs motion angående kvinnlig rösträtt följdes av många fler motioner i frågan. Argumenten om rättvisa och kvinnans rätt som medborgare var hela tiden återkommande. Det motsades inte att kvinnan förvisso var särskilt skapad för familjelivet, något som annars vanligtvis hölls emot henne. Men eftersom kvinnan i större utsträckning tog allt mer plats i sammanhang med kopplingar till samhället så ansågs att hon måste få möjlighet att bevaka sina intressen. Detta lyftes bland annat fram i en motion av vänsterradikalen Carl Lindhagen år 1902 som en reaktion på en proposition som lagts fram samma år av regeringen med förslag om dubbla röster för vissa män vid val^{16, 17}

Att kvinnlig rösträtt skulle varit rättvist att införa var det egentligen ingen som hade ifrågasatt, menades det vid flera tillfällen. Det som var rättvist borde då också vara självklart.¹⁸ När utvidgning av männens rösträtt började diskuteras i riksdagen, utan att ta i frågan om kvinnors rösträtt, sågs det dessutom som rentav orättvist att stänga ute halva befolkningen.¹⁹ Begreppet ”allmän rösträtt” började också diskuteras eftersom frågan om detta för männens del hade hamnat på agendan i riksdagen. I en motion från 1906 av Per Lithander framhölls att allmän rösträtt inte kunde utesluta samhällsmedlemmar som gagnade samhället och att allmän rösträtt inte ens var en sanning när hälften av befolkningen stängdes ute. Kvinnan hade blivit en nytta för samhället, inte bara inom familjen, vilket ansågs vara skäl att ge henne rösträtt.²⁰

Förutom argumentet om rättvisa och kvinnans rätt som medborgare användes också det som ansågs vara typiskt kvinnliga egenskaper för att motivera kvinnlig rösträtt. Kvinnan sågs som en mjukare varelse än mannen och det lyftes fram att kvinnors medkänsla, sparsamhet och praktiska sinne kunde behövas i lagstiftningen. Vid den aktuella tiden ansågs män och kvinnor vara olika till sin natur, där kvinnan hade andra fallenheter än männen. Detta var något som kunde tas till vara på menade förespråkarna för kvinnlig rösträtt.²¹

¹⁵ Motion 1884 N:o 49 s. 2.

¹⁶ Se vidare avsnitt 4.1

¹⁷ Motion 1902 N:o 187 s. 2 f.

¹⁸ Motion 1904 N:o 44 s. 3.

¹⁹ Motion 1905 N:o 250 s. 2.

²⁰ Motion 1906 N:o 31 s. 3.

²¹ Motion 1905 N:o 250 s. 2.

3.2 Propositionerna

Frågan om kvinnlig rösträtt behandlades i tre olika propositioner mellan åren 1912 och 1919. Den tredje och sista bifölls. Nedan redogörs för de huvudsakliga argumenten som presenterades i respektive förslag.

3.2.1 Den första propositionen 1912

Den första propositionen gällande kvinnlig rösträtt kom från den liberala regeringen år 1912. Några år tidigare, närmare bestämt år 1906, hade det tillsatts en statlig utredning angående kvinnors politiska rösträtt. Utredningen var färdigställd vid det här laget och dessutom hade rösträtsreformen som innebar allmän rösträtt för män trätt i kraft år 1909. Dessa två faktorer lyftes fram i propositionen för att motivera ett slutligt avgörande i frågan om kvinnlig rösträtt.²²

Ett inledande argument för den kvinnliga rösträtten i propositionen är tids-och samhällsutvecklingen. Att kvinnan såsom individ och medborgare nu stod på samma linje som mannen till följd av förändring i det allmänna tankesättet. Det var nya tider. Sedan industrialiseringen under 1800-talet hade kvinnor i en växande utsträckning börjat förvärvsarbeta och dessutom kunde kvinnor vid den här tiden studera högre utbildningar vid universitet och högskolor. Dessa argument skulle dels visa på att det i längden inte var rimligt att undanta vissa medborgare som bidrar till samhället från rösträtten. Dels skulle det visa på att kvinnor kunde inneha den kunskap och mognad som ansågs krävas för att äga rösträtt. Även det faktum att kvinnor kunde inneha kommunal rösträtt användes som ett argument i propositionen för att visa på att de även kunde anförtros med politisk rösträtt.²³

Att kvinnorna själva inte var intresserade av rösträtt hade blivit ett vanligt motargument i frågan. I propositionen från 1912 menades motsatsvis att kvinnor i själva verket målmedvetet strävade efter att få göra sina röster hörda. För att visa att så faktiskt var fallet hänvisades till ”den moderna kvinnorörelsen”. I propositionen lyftes flera föreningar som arbetade med kvinnofrågor fram, en utav dem var LKPR. Vid tiden för propositionen hade LKPR 173 lokalföreningar och ungefär 12 500 medlemmar. Förslaget uppmärksammande att LKPR hade startat en omfattande upplysningsverksamhet för kvinnor.²⁴

²² Prop. 1912:110 s. 6.

²³ Ibid. s. 8 f.

²⁴ Ibid. s. 10 f.

3.2.2 Den andra propositionen 1918

Sex år efter den första propositionen om kvinnlig politisk rösträtt fällts av riksdagen kom ett nytt förslag från regeringen. Utredningen från 1906 gav fortfarande stöd i frågan och användes som argument för att påvisa att det nu var dags för kvinnor att få tillträde till den politiska arenan genom att erhålla rösträtt. Riksdagens motivering för att tillsätta konstitutionsutskottets utredning 1906 hade varit att det borde vara oförenligt att införa en vidsträckt rösträtt för männen men samtidigt fortsätta stänga kvinnorna helt ute. På samma sätt som i förslaget från 1912 lyfte propositionen fram att samhällsutvecklingen pekade i en riktning som talade för att kvinnor bör ha politisk rösträtt. Det moderna samhällsarbetet krävde även kvinnans medverkan och det enda sättet att garantera hennes rätt var att ge henne nyckeln till politisk delaktighet: rätten att rösta. Med tanke på kvinnors plats och ställning inom såväl familj och i egenskap av yrkesutövare menades att de hade betydelsefulla kunskaper och livserfarenheter att bidra med till samhällsutvecklingen.²⁵

I förslaget uppmärksammades även kvinnlig rösträtt internationellt. Både Finland och Norge hade infört politisk rösträtt för kvinnor, vilket innebar att länder med liknande förhållanden som Sverige hade dragit ifrån i utvecklingen. Motargumentet som hade mött Borgs motion 1884 angående att det inte fanns länder som liknade Sverige med införd kvinnlig rösträtt var i det här läget inte längre hållbart.²⁶

3.2.3 Den tredje propositionen 1919: rösträtt tillslut

I mars 1919 lades den tredje och sista propositionen om politisk rösträtt för kvinnor fram i riksdagen. Precis som i de två tidigare propositionerna framhölls utredningen från 1906 som ett stödargument. Det hade nu gått 13 år sedan dess att riksdagen uttalat att frågan om kvinnlig rösträtt var orimlig att prioritera bort när männens rösträtt höll på att utvidgas. Propositionen från 1919 konstaterade att kvinnlig rösträtt inte ens tagits upp i den författningsproposition från 1907 om utökad rösträtt för män. Åtminstone inte mer än att det kort konstaterades att kvinnofrågan fick vänta. Frågan om kvinnlig rösträtt var vid tillfället för propositionen år 1907 så pass nyligen hänskjuten till utredning att det inte riktigt fanns ett färdigt resultat. Den främsta anledningen var dock att det fanns en oro för att lösningen på frågan om männens utvidgade rösträtt skulle fördröjas om även kvinnlig rösträtt skulle behandlas. År 1909 var den allmänna

²⁵ Prop. 1918:104 s. 6.

²⁶ Ibid. s. 12 f.

rösträtten för män helt genomförd och det dröjde således tio år därefter innan kvinnorna tillslut fick samma rätt.²⁷

Propositionen från 1919 hänvisar i mångt och mycket tillbaka till tidigare propositioner och motioner som lagts fram rörande kvinnlig rösträtt. Det lyftes egentligen inte fram några nya argument. Istället konstaterades: ”Motiven för att nu äntligen taga detta steg fram mot full likställighet mellan man och kvinna ligga så uppenbart i den moderna samhällsutvecklingens hela riktning, att det synes mig överflödigt att här återupprepa dem.”^{28,29}

Den 24 maj 1919 fattades beslutet om att förslaget om kvinnlig rösträtt skulle antas som vilande. Eftersom det handlade om en grundlagsändring krävdes ytterligare ett beslut som bekräftade det första och ett sådant kom i januari 1921. Kvinnorna fick sin politiska rösträtt tillslut.³⁰

3.3 Kvinnofrågan i riksdagen: behandlad men ändå i skymundan

Den kvinnliga rösträtten berördes vid ett flertal tillfällen genom olika förslag i riksdagen. Sett till åren mellan 1884, då Borg lade fram sin motion, fram till 1921 då det första valet med lika och allmän rösträtt hölls hade 276 stycken ändringsförslag om utvidgad rösträtt lagts fram. Av dessa var det mindre än en sjättedel, det vill säga drygt fyrtio stycken, som på något sätt tog upp frågan om kvinnors rösträtt.³¹

²⁷ Prop. 1919:358 s. 26 f.; Prop. 1907:28 s. 24.

²⁸ Prop. 1919:358 s. 60.

²⁹ Ibid.

³⁰ Hedvall (2011) s. 164.

³¹ Rönnbäck (2004) s. 50.

4. Den kvinnliga rörelsen

4.1 Bildandet av FKPR och LKPR

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt (FKPR) bildades år 1902 i Stockholm, nästan tjugo år efter den första motionen lagts fram i riksdagen. Som en effekt av de odemokratiska dragen i rösträttsbestämmelserna av 1866 års riksdagsordning, som exkluderade inte bara kvinnor utan även en stor del av männen, bildades Sveriges Allmänna Rösträttsförbund (SARF) år 1890. SARF kom dock främst att verka för att utvidga rösträtten för män. Detta kan vara en bidragande orsak till att FKPR grundades. Det behövdes en organisation som fokuserade på kvinnors rättigheter eftersom det annars var en fråga som föll i skymundan. Det fanns även förebilder att inspireras av internationellt. Mer avlägsna stater hade nämligen på vissa håll infört rösträtt för vita medelklasskvinnor och både på kontinenten och på närmare håll fanns kvinnliga rösträttsföreningar.³²

Den kanske främsta förklaringen till att FKPR bildades just 1902 är dock en proposition som föreslogs av regeringen von Otter just det året. Förslaget hade gått ut på att kommunalt rösträttsberättigade män som var gifta eller över 40 år gamla skulle få en tilläggsröst vid val, det vill säga inte en utan två röster.³³ En man som uppfyllde dessa krav skulle nämligen inte bara representera sig själv utan även sin hustru. Förslaget kom att avvisas men hade då redan hunnit provocera. Propositionen, som lades fram i mars 1902, sågs som en kränkning av den kvinnliga individen. Efter diskussioner med stormöten och debatter bildades FKPR den 4 juni och flera lokala rösträttsföreningar bildades redan samma år på olika håll i landet. Dessa lokala föreningar gick samman år 1903 och bildade *Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt* (LKPR).³⁴

Både FKPR och LKPR var redan från början kvinnoföreningar och män kunde inte bli medlemmar. LKPR kom att bli den största kvinnorrättsorganisationen för den här tiden och hade som mest ett medlemsantal på cirka 17 000.³⁵ LKPR var verksamma fram till den allmänna rösträttsreformen var helt slutförd år 1921.³⁶

³² Rönnbäck (2004) s. 56; Florin (2006) s. 44; Klockare (2002) s. 6.

³³ Prop. 1902:65 s. 3; Rönnbäck (2004) s. 58 f.

³⁴ Rönnbäck (2004) s. 58 f.; Florin (2006) s. 44; Klockare (2002) s. 7.

³⁵ Rönnbäck (2004) s. 98, 100

³⁶ Florin (2006) s. 13.

4.2 FKPR och LKPR:s mål

FKPR och senare LKPR:s mål var givetvis att kvinnor skulle släppas in i politiken och ges rösträtt. Hur radikal föreningen skulle vara fanns det olika uppfattningar om. Somliga ville verka för alla kvinnors rösträtt medan andra menade att målet var rösträtt för kvinnor på samma villkor som män. Detta innebar innan rösträttsreformen 1907/1909 en acceptans av de då existerande inkomstkraven som utestängde vissa samhällsklasser. FKPR beslutade att framförallt verka att göra lagstiftningen om rösträtten könsneutral. I sitt program omnämnde de dock också viljan att jobba för den allmänna rösträtten som skulle ge *alla* män och kvinnor rösträtt, vilket var mer radikalt. På programmet stod även om arbete för rösträtt för gifta kvinnor. När LKPR bildades 1903 omformulerades dock programmet till att kvinnor skulle få rösträtt på samma villkor som män. Formuleringen om allmän rösträtt föll bort. Lagstiftningen skulle vara könsneutral men inom den klasstruktur som rådde i samhället. Detta gick i linje med vad LKPR:s borgliga anhängare tyckte. De socialdemokratiska kvinnorna i föreningen ville se ett arbete för allmän rösträtt och när så inte blev fallet skapades en viss tveksamhet mot föreningen hos dessa kvinnor.³⁷

4.3 LKPR:s argument

Rösträttskvinnorna inom LKPR underbyggde sin ståndpunkt med flera argument. Flera av argumenten hade inte helt oväntat sina rötter i rättvisa. Kvinnor var myndiga medborgare och behandlades i övrigt, vad gäller beskattning och underkastelse av lag, såsom män. Det vore således naturligt att ge även kvinnor inflytande inom politiken. Kvinnor arbetade, utbildade sig och var delaktiga i de kommunala valen och på så vis gjorde de också nytta i samhället, precis som männen. LKPR lyfte även fram argument som berörde det typiskt kvinnliga, nämligen hem och barnuppfostran. Eftersom de hade större erfarenhet och kunskap inom dessa områden ansåg LKPR att kvinnorna skulle få inflytande i sådan lagstiftning. Detsamma gällde lagstiftning om fattiga och nödställda, som enligt LKPR:s mening saknade kvinnligt och moderligt inflytande. Även i de frågor där kvinnor ansågs ha mer erfarenhet och kunskap och dessutom var bättre lämpade var det endast männen som hade politiskt inflytande, något som kvinnorna i rörelsen upplevde vara orättvist.³⁸ När kvinnor stängdes ute från politisk rösträtt stängdes de också ute från möjligheten att bevaka sina intressen, vilket ledde till att dessa förbisågs, ansåg LKPR. Det kunde handla om sådant som äktenskapslagstiftning, moderskapsförsäkring och löne- och

³⁷ Rönnbäck (2004) s. 83 ff.; Bokholm (2008) s. 27.

³⁸ LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-02.

pensionsförhållanden för kvinnor.³⁹ Alltså frågor som hade direkt anknytning till kvinnan och den roll hon tillskrivits i samhället, men där hon stod helt utan möjlighet att tycka till eller påverka. En annan sådan fråga som LKPR ansåg att kvinnor skulle ha rätt att påverka var den om en restriktivare alkoholpolitik. Detta eftersom de ansåg att kvinnor och barn var de som drabbades hårdast när män drack och på så vis hade frågan en stark anknytning till hemmet, som var kvinnans område.⁴⁰

Kvinnor kunde delta i de kommunala valen och detta var något LKPR använde som argument för att visa på att kvinnor var mogna även för politisk rösträtt. Ett vanligt argument emot den kvinnliga rösträtten var, som tidigare berörts, att kvinnor saknade politiskt intresse. Genom att se till kvinnors faktiska deltagande i kommunala val och val till stadsfullmäktige och landsting kunde det politiska intresset mätas. För att motbevisa argumentet om kvinnors ointresse för politik försökte LKPR därför få kvinnor som hade rätt att rösta i dessa val att faktiskt göra så. För att uppmuntra kvinnor att nyttja sin rätt publicerades flera artiklar och broschyrer angående detta under åren som kampen pågick. I tidningen *Rösträtt för kvinnor*, som gavs ut av LKPR sedan 1912, skrevs inför ett stadsfullmäktigeval: ”Det är således inte bara kvinnornas rättighet att delta i de stundande stadsfullmäktigevalen, det är deras skyldighet.”⁴¹ Förutom detta inhämtades uppgifter om vilka kvinnor som hade rösträtt och till dessa skickades det ut uppmaningar om att gå och rösta tillsammans med information om hur många röster vederbörande råde över (den kommunala rösträtten var som bekant graderad vid den här tiden) samt var och när röstningen kunde ske. På det här sättet försökte kvinnliga rösträttsföreningar engagera Sveriges kvinnor i politiken för att kunna motbevisa det påstådda ointresset.⁴² För att riktigt bräcka motargumentet startades också en namninsamling år 1914 som var avsedd att stödja en ny proposition i frågan om kvinnlig rösträtt. 351 454 namn samlades in och inom LKPR konstaterades glatt att rösträttsfrågan för kvinnor i Sverige rörde sig framåt, om än lite långsamt.⁴³

³⁹ LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-02; *Rösträtt för kvinnor* 1914:20 s. 1, http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1914/20/rfkv1914_20_01_04.pdf hämtad 2018-05-12.

⁴⁰ LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-02.

⁴¹ *Rösträtt för kvinnor* 1912:19 s. 1, http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1912/19/rfkv1912_19_01_08.pdf hämtad, 2018-05-12.

⁴² *Rösträtt för kvinnor* 1912:19 s. 1, http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1912/19/rfkv1912_19_01_08.pdf hämtad, 2018-05-12; LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-02; Björkenlid (1982) s. 111.

⁴³ *Rösträtt för kvinnor* 1914:14 s. 1, http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1914/20/rfkv1914_20_01_04.pdf hämtad 2018-05-12.

Den kvinnliga rösträtten internationellt användes också för att styrka LKPR:s ståndpunkt. Argumentet avsåg att visa att de länder som låtit kvinnor delta i politiska val inte tagit skada av detta. Således låg de övriga nordiska länderna, med förhållanden som liknade Sveriges, före i utvecklingen.⁴⁴

Inte minst ansåg kvinnorna inom LKPR att rösträtt var viktigt i det avseendet att kvinnor skulle kunna få känna sig som verkligt ansvariga medborgare.⁴⁵

⁴⁴ LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-10.

⁴⁵ LKPR flygblad 1913, <http://www.folkirorelse.se/Content/2146/folkirorelse023.pdf>, hämtad 2018-05-02.

5. Motstånd

Även om föreningar som LKPR drev frågan om kvinnlig rösträtt och fastän flera förslag lades fram i riksdagen var det långt ifrån alla som tyckte att rösträtt för kvinnor var något eftersträvansvärt.

Ett av de vanligaste motargumenten har redan i tidigare kapitel berörts, nämligen kvinnors ointresse för politik. Det ansågs således inte nödvändigt att ge kvinnorna rösträtt när de ändå inte ville ha den. Motståndarsidan styrkte detta argument genom att peka på lågt deltagande vid kommunala val bland kvinnorna^{46, 47}.

Det fanns vidare en uppfattning om att politiken, som ju skulle bli närvarande i kvinnans liv om hon fick rösträtt, skulle ha en negativ påverkan på de egenskaper som den kvinnliga individen tillskrivits och i hemmet. Utöver det kunde motståndare till rösträtten uttrycka oro för att den nationella politiken skulle försvagas genom kvinnlig påverkan. Politiken hade manliga drag och detta var något som skulle bevaras. Kvinnor kunde ofta ses som känsligare varelser än männen och just denna känslighet kunde användas som argument mot kvinnors rösträtt ur två aspekter. Dels var känsligheten hos kvinnan något som skulle bevaras och därför skulle hon skyddas från rösträtten. Dels var känsligheten farlig för politiken eftersom politik inte skulle styras utav känslor. Dessa motargument togs bland annat upp i propositionen från 1912 om kvinnlig rösträtt och bemöttes kort med: ”Meningar som de nyss berörda hafa det gemensamt,... men synas själfva härleda sig från känslöstämningar, för hvilka icke heller männen alltid äro främmande.”^{48, 49}

Politik var som sagt något manligt och det fanns motståndare vars argument var uppbyggda kring en rädsla om att manligt och kvinnligt skulle beblandas om kvinnor fick politisk rösträtt. På så vis skulle ett slags tredje kön skapas där kvinnor som intresserade sig för politik skulle hamna. Det tredje könet skulle innebära förlorad kvinnlighet och dessa kvinnor skulle bli manhaftiga, få skäggstubb och förlora sin sexuella identitet. Rösträttskvinnor kom därför ofta i karikatyrer att framställas som tvåkönade varelser, ”maninnor” eller lesbiska. Det sades dessutom om dessa rösträttskvinnor och även om studerande kvinnor att det fanns en risk att deras livmödrar skulle förtvina. På så vis riskerade de att bli ofruktbara och äventyrade således både sin kvinnlighet och hälsa. Redan 1899 hade en tysk författare, Ernst von Wolzogens, givit

⁴⁶ Se avsnitt 4.3 om hur kvinnorna inom LKPR försökte motbevisa det kvinnliga ointresset.

⁴⁷ Florin (2006) s. 53

⁴⁸ Prop. 1912:110 s. 21.

⁴⁹ Prop. 1912:110 s. 20 f.

ut en roman som samma år översattes och gavs ut på svenska. Romanen hade just titeln *Det tredje könet* (Das dritte Geschlecht) och utgavs i Sverige på nytt ytterligare tre gånger: 1911, 1913 och 1924. All denna skrämselfpropaganda gjorde att det för rösträttskvinnorna kom att bli viktigt med stil: att klä sig snyggt och feminint. Det var ett sätt att slå hål på myten om den förlorade kvinnligheten.⁵⁰

Fram till dess att rösträtten blev allmän för män genom reformen 1907/1909 användes också argumentet att frågan om kvinnlig rösträtt skulle sinka utvidgningen och reformen av männens rösträtt. Även den som sade sig vara för kvinnlig rösträtt och tänkte sig att den skulle komma inom en något snar framtid kunde ändå resonera på så vis att frågan om manlig rösträtt skulle prioriteras.⁵¹

⁵⁰ Florin (2006) s. 55; Björenlid (1982) s. 14 f.; Hedvall (2011) s. 64 ff.

⁵¹ Prop. 1907:28 s. 24 f.

6. Analys och slutsatser

Efter att ha redogjort för de olika argumenten inom offentligt tryck och i rörelsen ska dessa nu analyseras och jämföras. De offentliga trycken, det vill säga förslag i form av motioner och propositioner, är samtliga skrivna av män. Rörelsen, som i det här arbetet är begränsat till LKPR, är uteslutande en kvinnoorganisation. Även motargumenten ska analyseras.

6.1 Analys

Den röda tråden genom historien om kvinnlig rösträtt är argumentet baserat på rättvisa. Jag skulle vilja påstå att rättviseargumentet har två grenar. Dels rättvisa på så sätt att rösträtt var en mänsklig rättighet och att kvinnan var och är människa, dels att det var rättvist att ge kvinnan rösträtt eftersom hon gjorde nytta i samhället på samma sätt som en rösträttsberättigad man. Kvinnor hade samma skyldigheter som män men de saknade i många fall samma rättigheter. Det vill säga att genom politisk rösträtt kunna få göra sin röst hörd och bevaka sina intressen. I det offentliga trycket syns exempel från båda grenarna medan LKPR framförallt argumenterar utifrån kvinnors samma nytta och skyldigheter som män. Jag skulle tro att rösträttskvinnorna var tvungna att göra på det sättet. Att kort och gott hävda rösträtt som mänsklig rättighet hade troligen inte gett dem det gehör som krävdes i ett samhälle där män uteslutande hade bestämmanderätt.

Det finns en gemensam linje för ett flertal av argumenten. Jag syftar då på argumenten om till exempel kvinnans nytta i samhället (rättvisa), politiska intresse, mognad samt kvinnlig erfarenhet. Dessa argument ger nämligen intrycket av att kvinnor var tvungna att bevisa att de *förtjänade* sin rätt att rösta. Hade så inte varit fallet så hade ju rättviseargumentet, att rösträtten ska tillkomma kvinnan som människa och medborgare, varit gott nog. Kvinnor var tvungna att visa intresse och bevisa att de var mogna att delta i det politiska rummet. Rösträttskvinnorna och de manliga rösträttsaktivisterna i riksdagen försökte visa att det faktiskt var så att kvinnan gjort sig förtjänt av rösträtt genom att peka på aktivism och dessutom samhällsnytta genom arbete, utbildning, kommunal rösträtt och betalande av skatt. På ett sätt kanske det skulle kunna ses som ett erkännande av att rättvisa inte var skäl nog att ge kvinnor rösträtt, eller åtminstone en slags bekräftelse på att det fanns andra krav på kvinnor för att de skulle släppas in i politiska sammanhang. Jag tror dock främst det handlade om att de helt enkelt var tvungna att lägga upp sin argumentation på det här sättet även om de själva kanske tyckte att rättvisa som argument var tillräckligt. Värderingar som började bli föråldrade hängde fortfarande kvar bland meningsmotståndarna, till exempel att kvinnor till sin natur inte var lämpliga inom politiken.

För att ge kvinnan rösträtt behövde dessa motargument slås håll på. De olika argumenten om kvinnans förtjänande av rösträtt belyser framförallt att det fanns en manlig norm. För att kvinnor skulle få rösträtt krävdes att de gjorde nytta och bidrog till samhället på samma sätt som männen. Politik var något manligt och inte något som föll inom dåtidens ram för kvinnans naturliga roll, varpå kvinnan var tvungen att bevisa sig värdig av något som rösträtt.

De ovan nämnda förtjänstargumenten användes såväl i offentligt tryck som inom LKPR. Argumentationen i sig finns det inga märkvärda skillnader mellan. Däremot kan sägas att förtjänstargumenten i det offentliga trycket var helt beroende av kvinnornas kamp och arbete. LKPR var en viktig aktör inom just den typen av aktivism och användes dessutom som exempel för att visa på kvinnornas engagemang och intresse i den första propositionen från 1912. Vi kan förstås inte veta hur lång tid det hade tagit innan kvinnlig rösträtt blivit verklighet om de kvinnliga rösträttsföreningarna inte funnits men jag skulle tro att en sådan reform legat väsentligt längre bort i tiden än vad utfallet nu blev i verkligheten. Framförallt med tanke på att regeringen var beredd att ge män dubbel rösträtt innan en proposition om kvinnlig rösträtt ens var påtänkt. Efter förslaget om mäns dubbla rösträtt dröjde det inte mindre än tio år innan en proposition om kvinnlig rösträtt presenterades. Den propositionen hade kanske dröjt ytterligare om föreningar såsom LKPR inte funnits. Även om det var männen som drev processen på den högre nivån i riksdagen genom propositioner och motioner så är min uppfattning att processen var avhängig av det arbete som kvinnorna, både i allmänhet och inom rörelser som LKPR, gjorde. Förtjänstargumenten som användes står i direkt anknytning till kvinnors kamp och arbete, både direkt i rösträttsrörelser men också vad gäller yrke och utbildning. Det tydligaste exemplet i rösträttsrörelsen är kanske ändå namninsamlingen från 1914 med drygt 350 000 namn. Tack vare namninsamlingen torde det i alla fall blivit väsentligt svårare att hävda kvinnors ointresse för politik. Vid det laget hade dock motargumentet om kvinnors ointresse hängt med ett långt tag. Den typen av motargument yppades redan när Borg lade fram sin motion 1884. Frågan är hur enkelt det var att som kvinna visa ett politiskt intresse som kunde falla meningsmotståndarna i smaken och gjorde att de lät sig övertygas. Även om kvinnan börjat förvärvsarbeta och utbilda sig så ansågs hennes plats ändå vara hemmet. Att ta plats i politik och i samhället var något som männen skulle ägna sig åt. Rösträttskvinnorna likt dem inom LKPR förnedrades och hånades. Argumentet om kvinnors ointresse kan upplevas som ett slagträ för att enkelt slå bort frågan om kvinnors politiska rättigheter: om kvinnor var tysta var de inte intresserade nog men om de krävde rösträtt och visade intresse var de dåliga kvinnor. LKPR var som tidigare nämnt delaktiga i att bryta föreställningen om brist på politiskt intresse

bland kvinnliga medborgare. Fördomarna om okvinnlighet bemötte de med mode och stil. Således blev det en kamp in i minsta detalj där det ständigt var kvinnorna själva som hade att motbevisa de föreställningar som de tilldelats bara på grund av sitt kön.

Även om kvinnan på sätt och vis var tvungen att leva upp till en manlig norm för att få rösträtt så presenterades även argument om att kvinnligt inflytande i politiken kunde vara behövligt. Det som syftades på var att kvinnor hade större erfarenhet inom vissa områden, såsom familj och hem, än män och dessutom ansågs kvinnor till sin natur vara mer känsliga. Kvinnor ansågs således vara annorlunda både erfarenhet- och kunskapsmässigt samt biologiskt. Förutom att kvinnor över tid tagit sig in på ”manliga områden”, såsom arbete och utbildning, ansågs att typiskt kvinnliga egenskaper som medkänslighet och kunskap på familjeområdet kunde vara av nytta. På så vis verkar det som att argumenten syftar på att ge de kvinnliga egenskaperna högre status än tidigare, ett erkännande av dessa egenskaper som betydelsefulla för samhället. Enligt min mening synliggör det även en hierarki mellan vad som ansågs manligt och kvinnligt: det manliga ansågs automatiskt betydelsefullt för samhället och rangordnades högre. Män fick därför mer rättigheter än kvinnor. Den här typen av argument, om kvinnors känsligare eller moderliga sinne och erfarenheter på typiskt kvinnliga områden, användes både inom offentligt tryck och inom LKPR. Under den här tiden fästes betydelse i större omfattning vid manliga och kvinnliga könsroller än vad vi gör idag. Med det i åtanke ser jag den här typen av argument som ett försök att lyfta fram kvinnan och hennes egenskaper som viktiga i sig istället för att endast argumentera för kvinnans betydelse utifrån hennes nytta på ”manligt område”. Argumentstypen är också intressant på så sätt att det ger en bild av att hela samhället tidigare var något manligt där kvinnorna inte hade en plats. Detta leder till att jag undrar vad kvinnor och kvinnors roll ansågs vara, om nu bilden av samhället var uteslutande manlig? Eftersom argumentationen om kvinnors egenskaper och arbete blev ett så vanligt förekommande argument som skulle visa på att kvinnors fallenheter *kunde* vara av nytta för samhället så måste det ju inneburi att dessa fallenheter till en början inte ansågs vara något som hörde hemma i samhällsperspektivet. Om det var så, så är det möjligen inte så märkligt att LKPR valde att lägga fram det enkla argumentet om att kvinnan behövde få känna sig som en verkligt ansvarig medborgare.

Argumentet om kvinnors känslighet är dessutom intressant ur den aspekten att det använts både av de som var för kvinnlig rösträtt men också av motståndarna i frågan. Den ena sidan tyckte att det som vid tiden ansågs vara kvinnans naturliga egenskaper skulle tas till vara på eftersom det kunde bidra till samhället, medan den andra sidan stod fast vid att politik var manligt och att känslor inom politiken skulle bli en svag punkt. Gemensamt för båda sidor är att de utgår

från att kvinnor skulle agera på ett annat, mjukare, sätt endast på grund av att de var kvinnor och samtidigt utesluter argumentet från båda sidor att män kunde ha ett mjukare agerande, baserat på att de var män. I propositionen från 1912 framställs dock att även män kunde agera på känslor men på det stora hela är det tydligt att den samtida uppfattningen var att mäns och kvinnors könsroller var biologiskt olika.

Det är inte min uppfattning att argumenten varierat över tid, åtminstone inte märkbart. Jag skulle snarare säga att de ursprungliga argumenten anpassades till förändringar i samhället. Då syftar jag framförallt på rösträttsreformen 1907/1909 som gav män allmän rösträtt. Redan innan dess hävdades att kvinnor inte bör stängas ute när de gjorde samma nytta som män eftersom det var orättvist. När männens rösträtt sedan utvidgades, utvidgades orättvisan för kvinnorna i samma omfattning. Detta förstärker rättviseargumentet: *alla* män fick rösta medan *ingen* kvinna fick göra så. Detta trots att de i andra avseenden var medborgare med samma skyldigheter som män. Eftersom det i stort sätt är samma typer av argument som presenteras om och om igen kan frågan ställas varför det tog så lång tid att få igenom reformen som gav kvinnor rösträtt. Argumenten hade vänts ut och in under 35 år. Troligen var det äldre föreställningar om manligt och kvinnligt som behövde ändras i grunden, eftersom kvinnan skulle ta plats på ett område starkt förknippat med manlighet. Den processen gick bevisligen trögt. Den sista propositionen från 1919 hänvisade till tidigare lagda förslag och motiven ansågs knappast värda att återupprepa: allt redan var sagt.

6.2 Slutsatser

Argumenten i det offentliga trycket är väldigt lika de argument som användes i rörelsen. Däremot är argumenten i det offentliga trycket på många sätt beroende av till exempel LKPR:s kamp för kvinnors rättigheter. Argumenten skiljer sig inte heller över tidens gång. Att processen blev så pass utdragen berodde troligen på att gamla värderingar om de olika könsrollerna höll tillbaka utvecklingen.

Motargumenten baserades mycket på att politik inte hörde ihop med kvinnans biologiska roll. Om kvinnorna försökte motbevisa detta ansågs de istället vara okvinnliga och hånades för detta. På så vis kunde kvinnor inte agera "rätt" i situationen, det fanns något att anmärka på oavsett vad de gjorde.

Käll-och litteraturförteckning

Tryckta källor

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1902: 65 Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen

Prop. 1907:28 Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till övergångsstadgande i riksdagsordningen

Prop. 1912:110 Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

Prop. 1918:104 Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen

Prop. 1919:358 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri

Motioner

Motion 1884:49 Om ändringar i 14 och 19 §§ af riksdagsordningen, rörande valrätten

Motion 1902:187 Om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående valrätt för kvinnor till Andra Kammaren

Motion 1904:44 Angående ändring af §§13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen

Motion 1905:250 Om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rösträtt för kvinnor vid val till Andra Kammaren

Motion 1906:31 Angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag, upptagande politisk rösträtt för kvinnor m.m.

Övrigt riksdagstryck

Riksdagens protokoll 1884:33, Andra Kammaren

Litteratur

Björkenlid, Bertil, *Kvinnokrav i manssamhälle*, Uppsala, 1982

Bokholm Sif, *I otakt med tiden*, Stockholm, Atlantis, 2008.

Florin, Christina, *Kvinnor får röst: kön, känslor och politisk kultur i kvinnornas rösträttsrörelse*, Stockholm, Bokförlaget Atlas, 2006.

Hedvall, Barbro, *Vår rättmätiga plats: om kvinnors kamp för rösträtt*, Stockholm, Bonnier Fakta, 2011.

Klockare, Sigurd (1982) 'Rösträtt för män i sikte', i: *Rätt att rösta* s. 6-9, Stockholm 2002.

Rönnbäck, Josefin, *Politikens genusgränser: den kvinnliga rösträttsrörelsen och kampen för kvinnors politiska medborgarskap 1902-1921*, Stockholm, Bokförlaget Atlas

Vallinder, Torbjörn, *I kamp för demokratin*, Stockholm, 1962

Elektroniska källor

"Opinionsyttringen 1913", LKPR flygblad 1913,

<http://www.folklore.se/Content/2146/folklore023.pdf>, hämtad 2018-05-02.

Rösträtt för kvinnor 1912:19, Digitaliserad av Göteborgs Universitet,

http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1912/19/rfkv1912_19_01_08.pdf, hämtad 2018-05-12.

Rösträtt för kvinnor 1914:14, Digitaliserad av Göteborgs Universitet,

http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1914/14/rfkv1914_14_01_06.pdf, hämtad 2018-05-12.

Rösträtt för kvinnor 1914:20, Digitaliserad av Göteborgs Universitet,

http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1914/20/rfkv1914_20_01_04.pdf, hämtad 2018-05-12.

Valmyndigheten, "Rösträtt", <https://www.val.se/svenska-valsystemet/rostratt-och-rostkort/rostratt.html>, hämtad 2018-05-17.

Sveriges Riksdag, ”Riksdagens historia”, <http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/riksdagens-historia/>, hämtad 2018-05-19.